

Marijan F. Kranjc, generalmajor v pokoju

Sinova generala Maistra – Hrvoj in Borut v primežu tujih obveščevalnih služb in slovenske udbe

(Najnovejši dokumenti slovenske udbe v AS)

O primeru Maistrovih sinov – Hrvoja in Boruta – sem doslej pisal trikrat. Najprej sem v Nedeljskem dnevniku 2006 objavil članek z naslovom *General Rudolf Maister in njegova sinova*, nato pa sem 2009 na svoji spletni strani Vojaštvo – vohuni objavil še članek z naslovom *Zakaj generala Rudolfa Maistra ni bilo v NOV Slovenije?* Kopijo navedenega članka sem ponovno objavil 2015 na domeni Vojaštvo – Military z naslovom *Zakaj generala Rudolfa Maistra ni bilo v slovenskih partizanih?*

Brata Hrvoje in Borut Maister, 1932, Maribor
(Iz zasebnega fotoalbuma Maistrovih)

Podrobneje sem o tem primeru pisal v svoji knjigi *Legendarni slovenski obveščevalci*¹ v poglavju z naslovom *Hrvoj Maister – rez. častnik VKJ, polkovnik Jugoslovanske vojske v tujini – četniški obveščevalec v Veroni in načelnik ameriškega-emigrantskega obveščevalnega centra v Salzburgu.*

¹ Marijan F. Kranjc, *Legendarni slovenski obveščevalci*, Pro-Andy, 2012, Maribor, str. 186–199.

Oba Maistrova sinova sta bila rezervna častnika Vojske Kraljevine Jugoslavije (VKJ). Hrvoje je pred aprilom 1941 v svoji enoti odkril nemškega vohuna, ki ga je vojaško sodišče obsodilo na smrt. Zaradi tega, pa tudi zaradi možnega nemškega maščevanja zaradi očetovega delovanja se z bratom Borutom po kapitulaciji VKJ nista vrnila v Maribor, temveč sta odšla na Rakek. Mlajši Borut je tam tudi ostal, medtem ko se je Hrvoje že konec 1941 odpravil v Italijo, da bi bil zunaj dosega nemških vojaških oblasti.

Hrvoje je v Italiji in tudi kasneje v tujini (Avstriji, Franciji) deloval obveščevalno, in sicer:

- V Veroni je bil predstavnik Rdečega križa Slovenije (in Hrvaške), ki je deloval po navodilih britanskega IS – vzdrževal je stik s svojo zvezo v Švici.
- Po podatkih iz britanskega arhiva je bil pripadnik specialne četniške skupine vojvode Jevđevića.
- Skupaj s slikarjem Zoranom Mušičem je v Benetkah pomagal tržaški izpostavi Bbz, ki jo je vodil mariborski rojak Jože Golec - Jojo. Leta 1944 jih je gestapo aretiral in poslal v Buchenwald.
- Brat Borut, ki je bil takrat na obisku pri Hrvoju v Trstu, je bil tudi aretiran, a poslan v delovno taborišče v Linzu.
- Po končani vojni se je Hrvoje znašel v ameriškem-četniškem obveščevalnem centru v Salzburgu² in opravljal analitične naloge. Ko je načelnik centra major Andrej Glušič odšel v ZDA, je šef postal Hrvoje Maister in bil obenem povišan v čin podpolkovnika JViD (Jugoslovanske vojske izven domovine). Na tem položaju je bil vse do leta 1949 (dejansko do 1953), ko je bil center ukinjen zaradi približevanja SFRJ zahodnim državam. S posebnim kraljevim ukazom so bili vsi častniki povišani v višji čin, kar pomeni, da je Hrvoje dobil čin polkovnika).
- Hrvoje je odšel v Pariz, sprejel francosko državljanstvo in postal napovedovalec, kasneje pa direktor slovenskega radia v Parizu.
- V Maribor se je vrnil 1967 in občasno odhajal na zdravljenje v Francijo.
- Umril je 1982 v Parizu, pokopan pa je v Mariboru poleg svojega očeta.

Borut se je po koncu vojne vrnil v Maribor in dobil službo kot gradbeni direktor taborišča v Šterntalu – današnjem Kidričevem. Po pričevanju četniškega vojvode »Triglavskega« je vzdrževal zveze z bratom Hrvojem. Umril je 1984 in je pokopan v družinski grobnici v Mariboru.

V omenjeni knjigi sem tudi ponovil predlog za rehabilitacijo zavezniških obveščevalcev Andreja Glušiča, Hrvoja Maistra in Ivana Rudolfa, vendar iz urada PR nisem dobil nobenega obvestila.

Leta 2005 sem v dislociranem oddelku AS pregledal (prečiščen) dosje o ObC v Salzburgu in ugotovil, da se je Hrvoje Maister verjetno skrival pod psevdonimom »kapetan Đogas (tudi Džokas), obenem pa mi je šefinja oddelka povedala, da Hrvoje Maister nima osebnega dosjeja, kar tudi pomeni, da ni bil v operativni obdelavi Sdv Slovenije.

² Dušan S. Lajovic, *Med svobodo in rdečo zvezdo*, Nova obzorja 2003, Ljubljana, str. 75.

Deset let pozneje smo izvedeli za delček drugačne resnice!

Štirje Maistrovi v CAE, Hrvoje pa v operativni obdelavi Sdv

Roman Leljak je v svoji zadnji knjigi z ironičnim naslovom »Zbrana dela« Janeza Zemljariča³ objavil dolg seznam operativnih nalog, ki jih je 1975 tedanji načelnik Sdv Slovenije predložil predsedniku SR Slovenije. Mene je pritegnilo predvsem ime Hrvoja Maistra, saj se je s tem potrdil moj sum, da je bil najstarejši sin generala Maistra vendarle v operativni obdelavi Sdv Slovenije, konkretno Csdv v Mariboru.

Ko pa sem dobil še kopijo originalnega teksta CAE (centralne aktivne evidence), v katerem so zajeti trije Maistrovi (tudi Stojan, sin Boruta) in Marija – soproga Hrvoja, ki se seveda bistveno razlikuje od tistega prirejenega seznama www.udba.net četniškega poročnika Dušana Lajovica, sem razumel ozadje, zakaj je bil general Rudolf Maister tako dolgo zamolčan v slovenskem zgodovinskem spominu.

V CAE je zabeleženo sedem (7) oseb s priimkom Maister, in sicer: **Borut**, rojen 1908 v Mariboru, gradbeni tehnik; **Franc**, 1928, avstrijski policist; **Hana Christi**, Avstrijka; **Hrvoje**, 1905 v Ljubljani, ekonomist, francoski državljani; **Marija**, roj. Vrančič, 1924 v Šentlovrencu, uslužbenka, francoska državljanka; **Stojan**, rojen 1943 v Ljubljani, očetovo ime Borut in matere Sonja Zalokar, kemik – fizik, prebivališče v Celovcu, jugoslovanski državljani. Ali so ostali trije v kakršnemkoli sorodstvu z generalom Maistrom, ne vem.

Ker je kopija seznama CAE precej nejasna, navajam prepis po originalu, in sicer:

```

554162. MAISTER BORUT ROJEN:12/06/08 (NADALJEVANJE)
IME MATERE:MARIJA * KRAJ.PREBIVALJSCA:MARIBOR TOMIČEVA 12/6 * POKLIC:GRADBENI TEHNIK *
NARODNOST:SLOVENSKA * DRZAVLJANSTVO:JUGOSLAVIJA * SPOL:MOŠKI * POROČEN * VISA:12082828A * OSEBNA UMLA *
LASTNIK LOVSKEGA OROŽJA
**** OSEBA JE ZABELEŽENA V KAZENSKI EVIDENCI
JV: KAZENSKO DEJANJE:LETO 24 UNZ MURSKA SOBOTA DOSJE:001864Z ZAKONIK:K OLEN:255- ST.000- BRISAN-I *
DV: DOSJE SDIJA -0002843-00000 UNZ MURSKA SOBOTA DOSJE:001864Z ZAKONIK:K OLEN:1314-A ST.000- BRISAN-I *
-----
554163. MAISTER FRANC ROJEN:09/09/28 CR:0623728-B ST.CR:0782804
DRZ.REP.RDJ.:AVSTRIJA * REP.DRZ.PREBIVALJSCA:AVSTRIJA * POKLIC:STUJAJ POLICAJ * DRZAVLJANSTVO:AVSTRIJA * SPOL:MOŠKI
DV: DOSJE SDV: -001446-05873
-----
554164. MAISTER HANA CHRISTI ROJEN:29/04/07 CR:036894-0 ST.CR:2206699
KRAJ.RDJ.:GRAZ * DRZ.REP.RDJ.:AVSTRIJA * DEKLINAKI PRIIMEK:FERENCHELMER * XVII:0000098292
-----
554165. MAISTER HRVOJE ROJEN:02/12/05 CR:0308384-0 ST.CR:0408384
KRAJ.RDJ.:LJUBLJANA * OBČINA.RDJ.:LJUBLJANA * OŠTVO IME:RUDDL * MATERIN DEKLINAKI PRIIMEK:STEGAR * IME MATERE:MARIJA
REP.DRZ.PREBIVALJSCA:FRANCIJA * KRAJ.PREBIVALJSCA:PARIZ * UJE NOČNE 83 * POKLIC:EKONOMIST *
NARODNOST:SLOVENSKA * SPOL:MOŠKI * POROČEN * TUJEC S STALNIM BIVLJANSTVOM
DV: DOSJE SDV: -0002078-06600 XVII:00000103592
-----
554166. MAISTER IVONA ROJEN:23/07/47 CR:0133034-7 ST.CR:2010944
KRAJ.RDJ.:MARIBOR * DRZ.REP.RDJ.:SLOVENSKA * OŠTVO IME:MANJAN * MATERIN DEKLINAKI PRIIMEK:RUŽENJSKA * IME MATERE:HANA
TUJEC S STALNIM BIVLJANSTVOM * XVII:00000666601 18 * POKLIC:BRANER * DRZAVLJANSTVO:POLJSKA * SPOL:ŽENSKI *
JV: DRUGI PRIIMEK:ADARŠEVSKA IVONA XVII:00000666601
DV: DOSJE SDV: -0018173-06656 ROJEN:23/07/47 * DRUGI PRIIMEK:MARHAR IVONA ROJEN:23/07/47
-----
554167. MAISTER MARIJA ROJEN:18/03/24 CR:0366380-0 ST.CR:0946177
KRAJ.RDJ.:ŠENTLOVRENC * OBČINA.RDJ.:MARIBOR * DEKLINAKI PRIIMEK:FRANCIJA * OŠTVO IME:IRIL *
MATERIN DEKLINAKI PRIIMEK:NADJA * IME MATERE:KRISTINA * REP.DRZ.PREBIVALJSCA:FRANCIJA *
KRAJ.PREBIVALJSCA:PARIZ * HONOR 181 * POKLIC:USLUŽBENEC * NARODNOST:SLOVENSKA * SPOL:ŽENSKI *
XVII:0000020297
**** OSEBA JE ZABELEŽENA V KAZENSKI EVIDENCI
DV: DOSJE SDV: -000939-00000
-----
554168. MAISTER STOJAN ROJEN:19/10/43 CR:0365352-0 ST.CR:3106786
KRAJ.RDJ.:LJUBLJANA * OBČINA.RDJ.:LJUBLJANA * OŠTVO IME:RODUT * MATERIN DEKLINAKI PRIIMEK:ZALOKAR * IME MATERE:SONJA *
REP.DRZ.PREBIVALJSCA:AVSTRIJA * KRAJ.PREBIVALJSCA:CELOVEC * VOJENSKO 1 * POKLIC:KEMIK,FIZIK *
NARODNOST:SLOVENSKA * DRZAVLJANSTVO:AVSTRIJA * SPOL:MOŠKI * XVII:00000666601
**** OSEBA JE ZABELEŽENA V KAZENSKI EVIDENCI
DV: DOSJE SDV: -0018228-00000

```

Kopija CAE Rsnz SR Slovenije, 1975

³ Roma Leljak, *Zbrana dela udbovca Janeza Zemljariča*, Radenci, 2015, str. 213.

554162: MAISTER Borut, rojen 12. 6. 1908, CR: 0305342-3, st. CR: 0942320. Kraj rojstva: Ljubljana, občina roj.: Ljubljana Center, očetovo ime: Rudolf, materin dekliški priimek: Stergar, ime matere: Marija, kraj prebivališča: Maribor, Tomšičeva 12, poklic: gradbeni tehnik, narodnost: slovenska, državljanstvo: Jugoslavija, spol: moški, poročen, oseba je zabeležena v kazenski evidenci JV – kaznivo dejanje 1974 – UNZ Murska Sobota dosje: 0018642, zakonik: k. člen: 255 – brisan in k. člen 314-A – brisan, DV: **dosje SDV: za 0002543-0000**;

554165: MAISTER Hrvoje, rojen: 2.12. 1905, CR: 0305345-8 st. CR:0953834, kraj rojstva:Ljubljana, občina rojstva Lj. Center, očetovo ime: Rudolf, materin dekliški priimek: Stergar, ime matere: Marija, država prebivališča: Francija, kraj prebivališča: Pariz, Rue Hoche 53, poklic: ekonomist, narodnost: slovenska, spol: moški, poročen, tujec s stalnim bivališčem, XVII:00000105352, DV: **dosje SDV: za 0002075-00000**;

5544167: MAISTER Marija, rojena 15. 3. 1924, CR: 0305349, st.CR: 0945177, kraj rojstva: Šentlovrenc, občina rojstva: Maribor, dekliški priimek: Vrančič, očetovo ime: Ciril, materin dekliški priimek: Radaj, ime matere: Kristina, država prebivališča: Francija, kraj prebivališča: Pariz, Honor 181, poklic: uslužbenka, narodnost: slovenska, spol: ženski, XVII:00000020227, oseba je zabeležena v kazenski evidenci, DV: **dosje SDV: 000999-00000**;

554168: MAISTER Stojan, rojen 19. 10. 1943, CR: 0305352, st. CR:3100786, kraj rojstva: Ljubljana, občina rojstva: Lj. Center, očetovo ime: Borut, materin dekliški priimek Zalokar, ime matere: Sonja, država prebivališča: Avstrija, kraj prebivališča: Celovec, Volkermarkterring 1, poklic: kemik – fizik, narodnost: slovenska, državljanstvo: Jugoslavija, spol: moški, XVII:00000065601, oseba je zabeležena v kazenski evidenci, DV: **dosje SDV: 00162258-00000**.

Torej, Maistrovi so bili skoraj vsi v CAE in pod totalno operativno kontrolo Sdv, saj so prav vsi imeli dosje Sdv.

No, leta 1975 je bil zavedena tudi operativna obdelava za Hrvoja Maistra, prepis iz omenjene knjige na str. 213 pa izgleda takole:

Predhodna operativna obdelava »PERO«.

Cilj: ugotoviti povezanost s francosko obveščevalno službo in slovensko politično emigracijo in ukrepati zoper njega ali ga pridobiti za operativno kombinacijo.

Naloge:

- večkrat ponoviti akcijo 2050 TP (tajni pretres, moje navedbe v oklepajih) in 522 FN (brezžično kontrolo) v stanovanju v Mariboru;
- organizirati sledilsko kontrolo;

- ugotavljati in proučevati njegove zveze, med zvezami pridobiti sodelavsko mrežo, s katero bodo bolj neposredno spremljali njegovo aktivnost.

Operativne pozicije: (niso navedene).

OTS (operativno-tehnična sredstva): KTT (tajna kontrola telefona), PI (tajna kontrola pisem), PT (tajna preiskava prostorov).

Nosilec: CSDV Maribor.

Stalna naloga.

Ali je bil Hrvoje Maister tudi tajni sodelavec slovenske udbe?

Kako se je končala predhodna operativna obdelava pod šifro »Pero«, verjetno ne bomo izvedeli iz arhivov slovenske udbe, temveč šele, ko bodo v Srbiji odprli arhive zvezne udbe.

Ko sem leta 2006 v dislociranem AS pregledoval dosje ObC v Salzburgu, sem ugotovil, da je bil dosje očiščen. Namreč, v nobenem poročilu oz. informaciji ni omenjen Hrvoje Maister.

Na podlagi predhodnih izkušenj, ko je bil leta 1944 dokaj lahek plen gestapa, se je tokrat očitno Hrvoje Maister dobro prikriil – zakomufiral! To mi potrjujeta dva indica. Na enem od originalnih dokumentov je operativec udbe zapisal letnico 1962 in besedo »preverka za Hrvoja Maistra«! In drugo, neki »Dogas« je pogosto poročal o svojih obiskih pri znanih Slovencih na Koroškem, kar se ujema z izjavo domačih, da je Hrvoje med bivanjem v Avstriji pogosto potoval na Koroško in vzdrževal zveze s svojimi številnimi znanci, po določenih kanalih pa tudi z domačimi v Mariboru (bratov sin Stojan je bival v Celovcu).

Menim, da je bil Hrvoje Maister tajni sodelavec Ozne ali Udbe že med leti 1945–1953 in verjetno tudi pozneje, saj je 1967 brez težav dobil dovoljenje za stalno bivanje v Mariboru, leta 1982 pa je bil tudi pokopan s slovensko zastavo!

To delno potrjuje raziskovalka dosjeja podpolkovnika Andreja Glušiča, ki je našla kar nekaj pisem sodelavca udbe s psevdonimom »Franjo Kovač«⁴, tudi sicer dobrim prijateljem! Šlo naj bi za »preverjenega agenta«, ki se je »vrnil v obveščevalni center« in 1949 »pripomogel k točni analizi stanja GOC in oceni sedanjih metod dela ameriških obveščevalcev«!

Izkušeni strokovnjak za varnostno problematiko sploh ne potrebuje točnejše identifikacije »preverjenega agenta«, ki tudi analizira stanje v Glavnem obveščevalnem centru ... To je lahko samo Glušičev naslednik – podpolkovnik Hrvoje Maister!

⁴ Mateja Čoh, *Dosje Andreja Glušiča*, Studia historica Slovenica šte. 2 – 3, 2011, Maribor, str 518.

Povsem drugo dejanje je že omenjena predhodna operativna obdelava »Pero«, ki je bila uvedena proti Hrvoju Maistru zaradi ugotavljanja zvez s francosko obveščevalno službo in slovensko politično emigracijo, katere cilj je bil, poleg ukrepanja, tudi »pridobiti za operativno kombinacijo«!

Kdor se vsaj malo spozna na delovanje varnostnih ali protiobveščevalnih služb, bo dobro razložil, kaj pomeni nekoga »pridobiti za tajno sodelovanje« ali »pridobiti za operativno kombinacijo«, ki se navadno usmerja proti konkretnemu obveščevalnemu centru, tudi proti francoskemu konzulatu v Ljubljani ali Mariboru ...

Toliko v razmislek bodočim raziskovalcem o usodi generala Maistra in njegovih sinov. Največ odgovorov bodo vsekakor našli v Beogradu, predvsem pa v ameriškem vojaško-obveščevalnem arhivu DIE.

Osebno bi predvsem rad izvedel, kdo od operativcev CSDV Maribor je bil nosilec omenjene operativne obdelave, saj je bil eden od njih pozneje zelo vnet častilec generala Maistra, le sinov se je nekako izogibal.